

Astrid Astolfi

Reconstruction après la guerre. L'exemple de Pakrac (Croatie)

Paris: L'Harmattan; Genève: Éditions IES, 1999., 288 str.

Knjigu Astrid Astolfi, sociokulturne animatorice iz Ženeve i aktivistice *Udruženja za Švicarsku bez vojske (Groupe pour une Suisse sans armée)* objavili su ženevski Institut za društvene studije unutar kojega se autorica obrazovala i pariški L'Harmattan, izdavač koji već niz godina popularizira interkulturalističke teme. Obradujući grad iz različitih perspektiva Harmattanova kolekcija *Villes et Entreprises*, unutar koje je knjiga objavljena, potiče usporedbe između različitih kulturnih i gospodarskih sfera. Obnova u svakom pogledu opustošenoga grada (Pakraca) samo je detalj u mozaiku te kolekcije. Knjiga govori o rekonstrukciji ratom razrušena i podijeljena grada kroz prizmu volonterskog rada. O tome Astrid Astolfi govori uvjerljivo i argumentirano na temelju svog sudjelovanja u *Pakračkom volonterskom projektu* što su ga hrvatska *Antiratna kampanja* i Ured UN-a u Beču, u suradnji s mirovnim udrugama iz različitih zemalja, proveli u Pakracu od srpnja 1993. do veljače 1997.

Analiza dobrovoljnog rada i njegove organizacije počiva na intervjuima s volonterima, koordinatorima projekta, građanima kojima je projekt bio namijenjen i, premda gotovo neznatno, s nekim predstavnicima lokalnih vlasti i medija. Bilješke o njihovim opažanjima i razmišljanjima upućuju na probleme s kojima se može susresti pri organiziranju volonterskog rada. Specifičnost tih problema u vezi je s osjetljivom situacijom koju je autorica u uvodnom dijelu knjige opisala kao stanje »ne rata« odnosno »nametnutog mira«.

Osim poglavlja o osnovnim pojmovima (kultura mira, kultura rata, društveni mir, civilno društvo i sl.) i onoga u kojem su iznesene polazne hipoteze i metodologija, prvi dio knjige donosi i autoričin pokušaj da

sastavi kompendij uzroka i zbivanja na području bivše Jugoslavije od 1941. do 1997. ne bi li, razjašnjavajući krvavi raspad socijalističke Jugoslavije, čitatelje upozнала s društveno-povijesnim kontekstom unutar kojeg je projekt pokrenut. No, sažetak je to drugih sažetaka (u popisu korištene literature uglavnom su djela što i sama sažimaju uzroke raspada bivše Jugoslavije) iz kojeg proizlaze mane takva pristupa. Unatoč očiglednu trudu autorice da sastavi sveobuhvatan i maksimalno objektivian pregled događaja, njezin pokušaj pojednostavljuje i reducira socijalnu povijest odnosa i razvitka društva na prostorima bivše Jugoslavije. Vrlo kratki obrisi republika bivše Jugoslavije, primjerice, nisu satkani prema istim parametrima (jedini zajednički parametar je etnički sastav stanovništva republika i pokrajina). Povijesni pregled bivše Jugoslavije koji započinje s Drugim svjetskim ratom i završava ratom devedesetih godina nedovoljno se oslanja na stručnu i znanstvenu literaturu, a više na opise, za autoricu očigledno relevantnih pojedina: koordinatorice ARK-a Vesne Teršelić i švicarskog aktivista Rolanda Brunnera. No, unatoč njihovu, čini se, temeljitu poznavanju situacije, njihove izjave ili mišljenja koja prevladavaju svakako se ne doimaju dostatnim izvorom za vjerodostojan opis uzroka rata.

Drugi i najupečatljiviji dio knjige govori o samome projektu. Započinje opisom situacije u Pakracu i uloge Ujedinjenih naroda na tom području. Potom nas upoznaje s tijekom rada na projektu od vremena njegove idejne konstrukcije 1992. kada je Hrvatska postala međunarodno priznata, a Pakrac se, podijeljen između sukobljenih strana, našao u zapadnoj zoni pod zaštitom UN-a. Središnji dio govori o izvedbi pakračkog projekta u razdoblju podijeljenosti i nakon ponovnog teritorijalnog ujedinjenja, poslije vojno-redarstvene akcije "Bljesak" 1995., sve do njegova završetka 1997. Autorica opisuje ciljeve projekta (normalizaciju društvenoga života i pomirenje), organizaciju (probleme s kojima se susreću pacifističke skupine na

terenu, probleme organizacije na licu mjesta), način prikupljanja i raspodjele financijskih sredstava i konkretne rezultate rada na kojem je u tri i pol godine sudjelovalo 500 volontera iz tridesetak zemalja. Neki su od tih ljudi kratko boravili na terenu (tri tjedna), neki i preko godinu dana ili čak dvije. Jedan je mladić radeći u pakračkim ruševinama i poginuo. Astrid Astolfi upečatljivo i dokumentirano predočava probleme u provođenju projekta koji si je u zadatak postavio rad s oba sukobljena naroda s ciljem normalizacije odnosa i pomirenja. Dokumentiraniji je onaj dio koji govori o radu s hrvatskom stranom. Ukupno je više podataka o stavovima Hrvata, hrvatske vlasti i njihova odnosa prema projektu. Dijelom se ta neravnoteža može objasniti time što su volonteri pretežno i radili na hrvatskoj strani. No, za potpuniju informaciju o razlozima neuspjeha u ostvarenju osnovne namjere projekta – ponovnog zbližavanja Hrvata i Srba – valjalo je bolje dokumentirati stavove i politiku srpske strane. Prikazani su i unutarnji problemi projektnog tima, međusobna razmimoilaženja u razumijevanju oblika prilagodbe osnovnih ciljeva projekta na uvjete na terenu, poteškoće s kojima se susreće volonterska organizacija sastavljena od različitih ljudi iz različitih zemalja koja želi biti maksimalno demokračna u donošenju svakodnevnih i strateških odluka i koja se istovremeno pokušava držati zacrtanih planova. Implicitno doznajemo i o osobnim dramama pojedinaca volontera koji stoga što nisu profesionalci često, prema riječima autorice, ne mogu odvojiti racionalne zahtjeve zacrtane u projektu od vlastitog emocionalnog odnosa prema problemu i svoje procjene situacije. Međutim, valja imati na umu da oni to i ne moraju nužno moći odvojiti jer se mnogi uključuju u taj rad baš zbog svoje osjetljivosti za ljudske probleme, a ne neke samorazumijevajuće objektivnosti koju bi trebali posjedovati samo stoga što dolaze izvana i/ili što nisu bili izravno uključeni u sukob. Kako će se volonteri u tako osjetljivim prilikama snaći, ovisi više o koncepciji projekta, o tome koliko je on

stručno i objektivno sazdan. On ne bi trebao polaziti od dobre volje i iskrenih želja, već od maksimalno objektivne procjene ne samo potreba već i mogućnosti.

Za daljnju analizu volonterskoga rada ilustrativan je i podatan dio knjige koji govori o samim volonterima, njihovoj motivaciji, uvjetima rada, prilagodbi, njihovim odnosima s domaćim stanovništvom te prednostima i nedostacima rada međunarodne skupine volontera. Opisani su njihovi doprinosi projektu, pomoć stanovnicima Pakraca, ali i njihova razmišljanja što je njima samima to iskustvo donijelo.

Knjiga završava procjenom uspješnosti projekta i zaključkom. Unatoč tome što se nije ni primaklo početnom cilju uspostavljanja kontakta između sukobljenih strana, već samim time što su se oko projekta okupili mladi ljudi u otužnoj i razrovanoj hrvatskoj provinciji na svojevrsan način se pomoglo pakračkom stanovništvu, a utjecalo se i na promjenu kvalitete njihova života jer su se ostvarivali neposredno zadani ciljevi. Raščićavalo se, uređivalo, gradilo, učilo, a lokalno je stanovništvo posredno potaknuto na razmišljanja o revitalizaciji zajedničkoga života, premda ono na njezino ostvarenje nije još bilo spremno. Istini za volju, nije to ni moglo biti u vrijeme nerazriješena sukoba, ranjivo od svježih uspomena u opustošenu, osiromašenu i podijeljenu gradu, s propagandom u medijima koja ga nije na takvo što poticala.

Ukratko, istraživanje Astrid Astolfi može pridonijeti boljem razumijevanju peripetija krhkosti procesa ljudskoga i političkog ozdravljenja, kako naglašava Maja Wicki u svome predgovoru knjizi, ali najveći doprinos njezine knjige jest to što dokumentirano i na zanimljiv način predočava svu težinu i kompleksnost volonterskog rada i što čitatelje, a među njima vjerojatno najviše volontere, upućuje na niz zaključaka u vezi s organizacijom rada, osobito u tako osjetljivim situacijama kakva je bila (post)konflikt na pakračka. I istraživačima koji se bave posljedicama rata u Hrvatskoj, rekonstrukcijom

društvenoga života i sličnim temama, ona daje uvid u različite percepcije situacije i kompleksnost ljudskih odnosa na tim područjima.

Knjiga je popraćena kartama i fotografijama s terena te dodatkom u kojem se između ostaloga nalaze i nacrt projekta i memorandum o suradnji između Ureda UN-a u Beču i ARK-a. Za preostala četiri dodatka nije potpuno jasno zašto su izabrani baš oni (dio inicijativnog teksta za osnivanje mirovne građanske volonterske udruge u Švicarskoj, primjerice), a ne neki drugi. Autorica je razvrstala bibliografske izvore u tri skupine (o konfliktu u bivšoj Jugoslaviji, o konstruiranju mira i o projektu u Pakracu). Popis kratica (na početku) i korisnih adresa (na kraju) knjigu čine dodatno korisnom.

Jadranka Čačić-Kumpes
Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb
e-mail: jcacic@inet.hr

Osman Karatay

HIRVAT ULUSUNUN OLUŞUMU – ERKEN ORTAÇAĞ'DA HIRVAT TÜRK İLİŞKİLERİ

Ankara: ASAM, 2000., XVII, 221 str.

Rad pod gornjim naslovom (u prijevodu: *Oblikovanje hrvatskoga naroda – hrvatsko-turski odnosi u ranom srednjem vijeku*) predstavlja publikaciju koja nam je stigla u pravo vrijeme i koja uvodi turski čimbenik u raspravu o oblikovanju hrvatskoga naroda. Kako autor kaže, knjiga se ne odnosi na određivanje podrijetla Hrvata, o čemu se i dalje raspravlja, osobito od 1990-ih godina, nego o turskoj ulozi u formiranju Hrvata kao naroda, kao jednog od određujućih čimbenika u

tom procesu. Zato autor Osman Karatay više ističe Turke nego ine čimbenike, poput Pannonaca, Ilira, Slavena, Germana i Finaca [= Ugrofinaca], za koje se vjeruje da su pridonijeli nastanku hrvatskoga naroda. Njegovo je polazište da su narodi Evrazije, osobito turanske zajednice, utjecali na nastanak etničkih identiteta naroda istočne Evrope i Balkana. Bugari i Mađari samo su dva primjera. Prema Karatayu, unatoč nedostatku izvora o ranoj hrvatskoj povijesti i postojanju tek malo jezičnih potvrda, nepobitno je da su Turci bili čimbenik u formiranju hrvatskoga etničkog identiteta.

Knjiga sadrži uvod, zaključak i tri glavna poglavlja.

Prvo je poglavlje posvećeno etničkom podrijetlu evrazijskih naroda i njihovoj povijesti, s osobitim osvrtom na turske narode i na njihove odnose sa starosjediocima Evrazije. Iako nipošto nije zanemareno, tu se teorijska razina problema građnje naroda i hrvatstva malo pokliznula. Poglavlje će vjerojatno potaknuti daljnje pokušaje da se utvrde odnosi između Turaka i drugih naroda na dotičnom području, kao i da odredi njihovo turkijstvo.

Drugo je poglavlje usredotočeno na slavenski identitet, s osobitim naglaskom na slavensku povijest, kulturu i jezik. Proučavaju se tursko-slavenski i iransko-slavenski odnosi i na političkoj i na kulturnoj razini. Autor nastoji pronaći i usporediti opće riječi, sličnosti i nesličnosti u različitim gramatičkim pravilima između turskih i slavenskih te iranskih i slavenskih jezika. Podrobno se razmatraju povijest migracije Turaka u Evropu prije vremena Huna, hunska okupacija Evrope i ogurski Turci, da bi nam to osvijetlilo prve i kasnije dodire Turaka s evrazijskim narodima.

Treće i posljednje poglavlje počinje s najezdom na Evraziju koju su pokrenuli Avari, mongolski narod s turskom primjesom, te nastavlja s opisom avarske povijesti do sloma njihove države. Podrijetlo Hrvata središnja je tema ovog poglavlja. Na temelju uglavnom bizantskih i drugih izvora autor iznosi dokaze o turskom podrijetlu Hrvata. Također